

MANAGEMENTUL RELAȚIILOR VALUTAR-FINANCIARE INTERNAȚIONALE ALE ÎNTREPRINDERII

MANAGEMENT OF THE COMPANY'S INTERNATIONAL FOREIGN CURRENCY-FINANCIAL RELATIONS

DOI: [https://doi.org/10.52327/1813-8489.2022.2\(114\).05](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2022.2(114).05)

CZU: 339.7+339.5(100)

Tatiana MANOLE,
doctor habilitat, profesor universitar

SUMMARY

This article deals with the set of issues related to economic - currency-financial relations with abroad. To this end, we first presented the general concepts of this process including foreign exchange policy, the foreign exchange market accompanied by the exchange rate. For the practical work of the financial manager of the enterprise of particular importance are the transfers of funds through correspondent banks. That is why we considered it opportune for the financial manager to know the movement of funds in the process of import-export of goods. In this case, it is necessary to understand such financial categories as: the „nostro” account, the „vostro” account, spot transactions („spot”), forward operations, documentary credit, documentary collection, etc. International currency-financial relations are presented as a complex process.

Keywords: foreign exchange policy, foreign exchange market, exchange rate, „margin”, „spot” operations, forward operations, hedging, „nostro” account, „vostro” account, documentary credit, documentary collection.

REZUMAT

În acest articol se tratează setul de probleme legate de relațiile economice – valutar-financiare cu străinătatea. În acest scop am prezentat, mai întâi, conceptele generale ale acestui proces incluzând politica valutară, piața valutară însoțită de cursul de schimb valutar. Pentru activitatea practică a managerului financiar al întreprinderii o importanță deosebită au transferurile de fonduri prin băncile corespondente. De aceea am considerat oportun cunoașterea de către managerul financiar a mișcării fondurilor în procesul de import-export de mărfuri. În acest caz este necesar de înțeles astfel de categorii financiare ca: contul „nostro”, contul „vostro”, operațiuni la vedere („spot”), operațiuni la termen („forward”), acreditivul documentar, incaso documentar etc. Relațiile valutar-financiare internaționale sunt prezentate ca un proces complex.

Cuvinte-cheie: politica valutară, piața valutară, cursul de schimb valutar, „marjă”, operațiuni „spot”, operațiuni „forward”, hedging, contul „nostro”, contul „vostro”, acreditivul documentar, incaso documentar.

Introducere. În condițiile globalizării, economiile naționale iese din albia problemelor și intereselor interne ale întreprin-

derii, integrându-se în acest proces. Astfel, în condițiile când au luat amploare relațiile economice ale întreprinderilor cu străinătă-

tea prin importuri și exporturi, în fața managerului financiar al întreprinderii se înalțează o cerință imperativă de a cunoaște complexitatea mecanismului de organizare a relațiilor valutar-financiare a întreprinderii cu străinătatea, având în vedere că conjunctura piețelor valutare este foarte evolutivă, fiind în funcție de mai mulți factori. Prin urmare, cunoașterea problemelor complexe ale managementului relațiilor valutar-financiare internaționale devine o oportunitate a timpului.

Conținutul de bază. În relațiile valutar-financiare cu străinătatea managerul financiar al întreprinderii (firmei) trebuie să cunoască conceptele generale cu referire la relațiile valutar-financiare internaționale cu străinătatea și anume: politica valutară, piața valutară și cursul de schimb.

Politica valutară reprezintă ansamblul măsurilor, instrumentelor și metodelor prin care autoritatea monetară abilitată caută să acționeze pentru a urmări influența factorilor și a stabili cursul de schimb pe piața valutară.

Piața valutară presupune existența unui sistem de relații care se formează între bănci, case de schimb și clienții acestora prin intermediul cărora se realizează operațiunile de vânzare-cumpărare, devize și valute, contribuind la stabilirea cursurilor de schimb.

Cursul de schimb reprezintă expresia sintetică a raportului valoric exprimat ca preț al tranzacției cu devize pe piața valutară. Cursul de schimb reprezintă elementul esențial al convertibilității monedelor.

În general, tranzacțiile valutare sunt derulate prin intermediul băncilor sau al altor instituții financiare, specializate și autorizate în acest sens. La cumpărarea și vânzarea unei valute există o diferență între cursul de cumpărare și cel de vânzare. Această diferență este cunoscută sub denumirea de „marjă”. Regula generală referitoare la stabilirea cursurilor de vânzare și cumpă-

rare este că băncile cumpără ieftin și vând scump, sau altfel spus, cumpără o anumită valută la un curs mai scăzut și vând la un curs mai ridicat (diferența fiind ceea ce s-a spus - marja).

Majoritatea operațiunilor de schimb valutar sunt „operațiuni la vedere” (spot). Această denumire este asociată operațiunilor de schimb valutar care se efectuează la cursul valutar din ziua tranzacției, iar mișcarea banilor în conturi (decontarea) are loc în 48 de ore sau două zile bancare lucrătoare. Între bancă și client intervine un contract de operațiuni la vedere sau contract la vedere.

Pentru protejarea împotriva riscului de schimb valutar, se utilizează operațiunea de schimb valutar la termen (forward). Această operațiune la termen permite stabilirea cursului la care se va cumpăra valuta în ziua plății.

În legătură cu termenul la care se efectuează operațiunile la termen, acestea au, de regulă, perioade fixe. De exemplu, o lună, 2, 3, 6, 9 luni și maxim 12 luni.

Totodată, trebuie de acordat atenție corelării plății importului cu termenul operațiunii la termen, deoarece mișcarea banilor în conturi se face asemănător operațiunilor la vedere, respectiv în termen de 2 zile lucrătoare de la data operațiunii la termen.

Odată ce cursul a fost stabilit, riscul este evitat. Măsura de protejare împotriva fluctuațiilor valutare viitoare, în raport cu anumită valută, este denumită hedging (hedging – engl., acoperire, adăpostire).

Și în cazul operațiunilor de hedging există posibilitatea apariției unor pierderi (potențiale) ca urmare a diferenței între cursul la termen, la care s-a efectuat operațiunea, și cursul la vedere din ziua încheierii operațiunii sau, altfel spus, dacă s-ar fi schimbat bani peste 2 luni, la cursul la vedere, s-ar fi cumpărat mai ieftin dolari (euro, etc.) Și totuși, prin apelarea la operațiunile

de hedging se elimină riscul și se poate stabili prețul mărfii astfel încât să nu se suporte scumpirea importurilor, determinată de fluctuațiile nefavorabile ale cursului valutar. În sens larg, operațiunile de hedging fac parte din arbitrajul valutar.

Cursul la termen se stabilește luând în considerare cursul la vedere, la care se mai ia în calcul o primă denumită "premium", dacă se anticipează că moneda ce urmează a fi cumpărată se va întări (aprecia) sau un "discount", dacă se estimează că moneda se va deprecia. Pentru a calcula cursul efectiv, fie se scade premium-ul din cursul la vedere, fie se adună discount-ul.

Cunoașterea conceptelor generale legate de politica valutară va facilita activitatea practică a întreprinderii legate de import-export. În activitatea practică a relațiilor economice – valutar-financiare ale întreprinderii o mare importanță are cunoașterea relațiilor interbancare prin care se efectuează transferurile internaționale de fonduri.

Pentru a înțelege modul în care se efectuează plățile externe, trebuie prezentată, mai întâi, practica privind conturile în valută. Indiferent de fluxul tipului valutar (comercial, necomercial sau financiar), acesta se realizează prin bancă. Băncile din diferite țări stabilesc, între ele, relații de corespondent bancar, având deschise – pe bază de reciprocitate – conturi, pe de o parte, pentru a ușura și a permite o cât mai rapidă mișcare a banilor, iar pe de altă parte, pentru a asigura securitatea transferurilor internaționale de fonduri.

Referitor la conturile pe care băncile și le deschid reciproc, în practică s-au impus termenii (de origine italiană):

- „nostro” – care înseamnă „al nostru”; din punctul de vedere al unei bănci comerciale moldovenești (din Republica Moldova) este contul în valută al acesteia, deschis în evidențele unei bănci din străinătate;

- „vostro” sau „lorro” - care înseamnă „al vostru”; definește contul băncii străine, des-

chis în evidențele aceiași bănci comerciale din Republica Moldova.

Deschiderea reciprocă de conturi în valută este numai o parte din serviciile pe care băncile aflate în relație de corespondent bancar și le oferă reciproc.

Denumirea unui cont drept „nostro” sau „vostro” (lorro) este asociat poziției băncii care efectuează operațiunea.

Astfel, de exemplu, un cont în valută, deschis de către o bancă din Republica Moldova la o bancă din S.U.A.

- Pentru banca comercială moldovenească va fi denumit „nostro” respectiv contul „nostro” deschis la banca din SUA.;

- Pentru banca din SUA va fi denumit „vostro”, respectiv „contul vostru” deschis la noi.

Amploarea relațiilor de corespondent bancar și numărul conturilor deschise în străinătate depinde de mărimea băncilor, poziția lor în ierarhia internațională, interesul financiar pentru o anumită zonă economică.

Toate plățile în străinătate ale unei bănci se fac prin intermediul acestor conturi, indiferent dacă aceste plăți sunt operațiunile proprii ale acestei bănci (de exemplu: încasare, plăți, comisioane, rambursări de rate, dobânzi etc.) sau sunt operațiuni efectuate din ordinul clienților lor (cecuri, acreditive, incasouri).

De regulă, disponibilitățile valutare se păstrează la bănci din țara de origine a valutei respective.

De exemplu, o bancă din Germania are deschise conturi în dolari la băncile din SUA. Iar bănci din SUA au deschise conturi în EURO în Germania.

În acest mod, depozitele proprii ale băncii și ale clienților săi (care au deschise conturi în valută) sunt fructificate, prin depozitare la băncile străine, prin dobânzile care se încasează.

Băncile păstrează numai sume mici, în valută, sub formă de numerar pentru schimbul valutar la ghișeu.

Băncile corespondente, de fapt, își acordă reciproc facilități suplimentare, în afara faptului că au deschise reciproc conturi în valută. Deseori acordă sprijin și asistență clienților celeilalte bănci corespondente, când aceștia derulează afaceri în străinătate.

Fiecare bancă trebuie să urmărească evoluția plăților și încasărilor efectuate prin contul „nostro”. Aceasta se realizează prin ținerea unui cont intern de către bancă denumit „cont oglindă”, exclusiv cu scopul păstrării evidenței.

Prin acordul de corespondent bancar, cele două bănci convin ca pe măsură ce debitează sau creditează contul „vostro” al băncii partenere, se transmit periodic câte un extras de cont.

Drept urmare, când banca moldovenească dispune plăți sau încasări din și în contul ei în străinătate („nostro” pentru ea), simultan evidențiază operațiunea în fișa contului oglindă a contului deschis la banca din străinătate. După efectuarea operațiunii, banca din străinătate îi trimite extrasul de cont (al contului „vostro” din punctul ei de vedere). Banca moldovenească va confrunța cele două documente (fișa contului oglindă și extrasul) și poate confirma soldul sau, în cazul în care constată nereguli (diferențe între datele înregistrate în fișa contului oglindă și cele din extras), va contacta banca corespondentă în vederea reglementării acestora.

În scopul Ținerii unei evidențe exacte, banca va înregistra în contul oglindă toate tranzacțiile la o dată denumită data valutei. Data valutei este data la care tranzacția este înregistrată în contul nostro, deschis la banca corespondentă. Aceasta este data de la care clientul poate utiliza fondurile care au fost transferate. Aceasta este foarte important, chiar decisiv, deoarece o înregistrare incorectă poate crea mari probleme băncii, care nu va dispune la moment de disponibilități și va trebui să cumpere valută pe piața valutară pentru a-și acoperi nevoia

temporară, riscând să înregistreze pierderi rezultate din schimbul valutar.

În procesul efectuării transferurilor plăților cu străinătatea băncile corespondente percep comisioane al căror nivel este determinat de următorii factori: nivelul de ansamblu al comisioanelor bancare într-o anumită țară (de exemplu, SUA) sau zonă geografică (de exemplu, țările Europei de Vest, Asia de Sud etc.); mărimea sumei; tipul de operațiune pentru care se efectuează plata (ordin de plată, acreditiv documentar); tipul de transfer utilizat, luându-se în considerare viteza și securitatea transmiterii.

Indiferent de tipul de transfer, documentul în sine (prin ordinul dat de client) precizează în sarcina cui cad comisioanele: a celui ce remite banii și / sau a celui ce urmează să-i încaseze. În practică există trei combinații posibile:

- Clientul ce remite banii plătește comisioanele solicitate de ambele bănci;
- Beneficiarul plății suportă comisioanele solicitate de ambele bănci;
- Fiecare dintre parteneri plătește comisioanele pentru banca din țara sa.

În același timp, se distinge mișcarea banilor în două planuri:

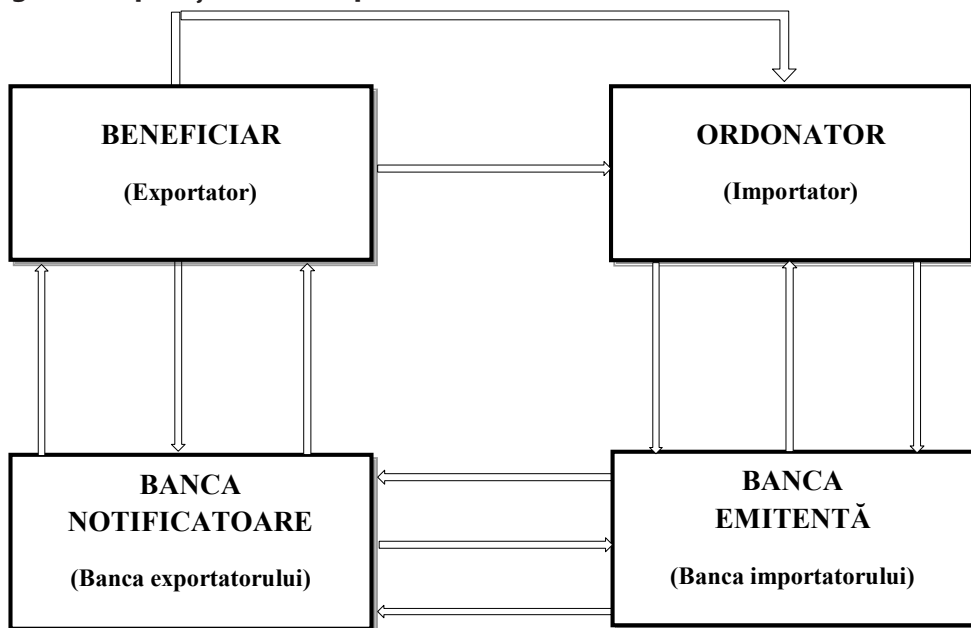
- client-bănci fondurile sunt transferate din contul clientului (în exemplul anterior din contul importatorului deschis la banca moldovenească) în contul partenerului (exportatorului);

- bancă – bancă mișcarea fondurilor are loc prin intermediul conturilor „nostro” și „vostro” ale celor două bănci implicate în transferul internațional al fondurilor.

Indiferent de natura tranzacției sau a persoanei fizice sau juridice care a ordonat transferul internațional al fondurilor, acesta se poate realiza prin:

- transfer lettric prin poștă (par avion);
- transfer telegrafic;
- transfer prin sistemul electronic SWIFT.

Actualmente cea mai practică formă de transfer internațional de fonduri este

Figura 1. Operațiunile de expediere a mărfii.

transferul prin sistemul electronic SWIFT. SWIFT constituie o tehnică computerizată de transmitere a mesajelor. Într-o abordare simplă, este similar transferului telegrafic sau prin telex cu particularitățile determinate de sistemul computerizat integrat care îl definește și securitatea absolută a transmiterii informației.

Expresia SWIFT, utilizată adesea în practică ca un termen în sine reprezintă abrevierea pentru Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications (Societatea pentru Telecomunicații Financiare Interbancare Mondiale), societate cu sediul la Bruxelles, constituită prin asocierea a 239 de bănci din 15 țări în 1973, care a devenit operațională începând cu 1977.

Plățile în comerțul internațional. În tranzacțiile internaționale problemele cele mai dificile sunt cele privind controlul asupra mărfurilor care formează obiectul tranzacției și încrederea între parteneri. Cât de sigur este să expediezi marfa în străinătate, către un cumpărător din altă țară? Va plăti acesta? Ce se va întâmpla în cazul în care nu plătește?

Există posibilitatea reducerii acestor riscuri, pentru ambii parteneri, prin utilizarea unor tehnici de decontare a tranzacțiilor, reglementate și acceptate pe plan internațional. Una din tehnicile de decontare este acreditivul documentar (documentary credit), cunoscut și sub denumirea de scrisoare de credit (Letter of credit – L/C).

În figura 1 este prezentată succesiunea standard a operațiunilor, circuitul specific plăților efectuate prin acreditiv documentar.

Vom explica pașii operațiunilor de expediere a mărfii, utilizându-se acreditivul documentar. În acest proces un mare rol aparține băncilor părților implicate în acest proces.

Succesiunea standard a operațiunilor, circuitul specific plăților efectuate prin acreditiv documentar.

Pasul 1. Acreditivul documentar este un angajament ferm, asumat în scris, de o bancă de a asigura plata unui export sau serviciu contra documentelor prezentate de exportator, în conformitate cu termenele și condițiile stabilite de importator.

Pasul 2. Părți implicate. În plata prin acreditiv documentar, părțile implicate sunt:

- Ordonatorul (importatorul) este cel care inițiază relația de acreditiv, prin ordinul pe care îl dă băncii sale (cerere de deschidere de acreditiv) stabilește condițiile de termene și documente, în care banca să facă plata;

- Banca emitentă (banca importatorului) este cea care, la cererea ordonatorului, își asumă angajamentul ferm de plată, în cazul în care condițiile cerute de importator sunt respectate de către exportator (aceste condiții și termene sunt trecute într-un document care este însuși acreditivul documentar și pe care îl transmite, pe canal bancar, exportatorului);

- Banca notificatoare (banca exportatorului) este banca ce îl anunță pe exportator de sosirea (deschiderea) acreditivului; ea poate fi și banca plătitoare, dacă în acreditiv s-a precizat plata documentelor se face la ghișeele sale;

- Beneficiarul (exportatorul) este cel în favoarea căruia a fost deschis acreditivul și care, după îndeplinirea condițiilor de termen și documente precizate în acreditiv, încasează banii pe baza documentelor prezentate la ghișeele băncii plătitoare.

De asemenea, este folosit termenul de acreditiv documentar:

- atât pentru a desemna o formă de decontare, cât și

- pentru însuși documentul emis de banca emitentă prin care aceasta se angajează la plată.

Pasul 3. Termeni și condiții. Utilizarea acreditivului ca modalitate de decontare a fost stabilită de parteneri în contractul comercial, unde se stabilesc și anumite termene și condiții.

Aceste termene și condiții sunt:

- Valoarea acreditivului documentar, re-

spectiv suma maximă de plată la care se angajează banca;

- Valabilitatea - intervalul limită de timp, scurs de la emiterea acreditivului, în care banca este angajată la plată, iar exportatorul trebuie să prezinte documentele;

- Intervalul de timp, de la data expedierii mărfii, în cadrul căruia trebuie prezentate documentele la plată;

- Utilizarea acreditivului - modul de efectuare a plății: la vedere sau la o altă dată, expres precizată (de exemplu: „la 90 de zile”), prin acceptare;

- Natura, cantitatea și starea mărfurilor;

- Condiția de livrare a mărfurilor, potrivit cerințelor INCOTERMS 1990;¹

- Documentele pe care trebuie să le prezinte la bancă exportatorul pentru a încasa banii;

- Alte precizări cum ar fi: livrări parțiale permise / nepermise, transbordări permise/nepermise, cine suportă comisioanele bancare, clauza de rambursare a fondurilor, respectiv modul în care banca plătitoare primește banii de la banca emitentă (în cazul în care locul plății nu este la banca emitentă).

Operațiunile de derulare a acreditivului pot fi prezentate astfel :

1. Acreditiv revocabil și irevocabil.

Orice acreditiv trebuie să conțină o precizare privind forma sa. Acreditivul poate fi revocabil sau irevocabil.

Acreditiv irevocabil - nu poate fi schimbat fără acordul părților.

Acreditiv revocabil - poate fi modificat sau revocat (fără acordul prealabil al exportatorului). De aceea, pentru al proteja pe exportator se cere să fie scris în acreditiv că este irevocabil.

2. Derularea propriu-zisă a acreditivului.

Cumpărătorul trebuie să ordone băncii sale să emită un acreditiv în favoarea expor-

¹ Băncile și operațiunile bancare. Fundamentele profesiei bancare. Institutul Bancar Român. Coordonator curs prof. dr. Lucian C. Ionescu. - Editura Economică. 1996. București. Pag. 248-250. ISBN: 973-9798-54-6.

tatorului. În această cerere va preciza toate documentele pe care exportatorul trebuie să le prezinte băncii pentru ca aceasta să-i efectueze plata.

3. Documente uzuale. Documentele solicitate frecvent sunt:

- Factura. Este un document comercial emis de exportator, în care sunt cuprinse date privind : denumirea mărfii, cantitatea, calitatea, prețul unitar și valoarea și alte detalii.

- Conosamentul - un document de transport, utilizat în cazul transportului maritim de mărfuri, care dovedește că mărfurile s-au expedit.

- Scrisoarea de trăsură - un document de transport în cazul transportului aerian sau terestru, ca dovadă de primire și încărcarea mărfurilor.

- Polița / Certificatul de asigurare. Transportul internațional poate avea diverse riscuri: naufragiu, calamități, război etc. Pentru acoperirea acestor riscuri, mărfurile sunt asigurate la o campanie de asigurări. Pentru asigurarea mărfurilor se plătește o primă de asigurări, iar casa de asigurări emite polița de asigurare.

- Cambia. În cazul acreditivului cambia este trasă asupra băncii importatorului - banca emitentă - și acceptată de către importator, prin ea solicitându-se ca o anumită sumă de bani (de exemplu, valoarea acreditivului) să fie plătită la prezentarea cambiei - în cazul unei cambii la vedere, sau după un anumit număr de zile (de ex. 90 de zile de la prezentare) - în cazul unei cambii cu plata la scadență.

- Certificat de Inspecție / Calitate. Acest document poate fi emis de producător, exportator sau o terță persoană.

- Document administrativ unic - Circulația mărfurilor în cadrul Uniunii Europene (UE) este reglementată separat prin legislația și acordurile încheiate în acest

scop și se utilizează un singur formular, denumit Document administrativ unic.

Cele mai importante condiții de livrare (incoterms) sunt:

- Franco transportator (FCA - Free Carrier). Exportatorul livrează mărfurile solicitate de importator și le predă căruțașului. Importatorul angajează transportul și plătește toate cheltuielile, suportând riscurile. Aceasta este o condiție pentru orice tip de transport.

- Franca la bordul vasului (FOB). Exportatorul transportă mărfurile, le încarcă la bordul vasului pe socoteala sa și obține un conosament curat. Importatorul navloșește, plătește navlu² și asigurarea până la portul de destinație.

- Cost, asigurare, navlu (CIF - Cost, Insurance and Freight). Exportatorul navloșește vasul, transportă și încarcă mărfurile pe vas, încheie și plătește asigurarea până în momentul în care mărfurile sunt descărcate în portul de destinație.

Incaso documentar spre deosebire de acreditiv, este o instrucțiune trimisă de către exportator băncii importatorului, instrucțiune însoțită de un set de documente, spre a fi transmise importatorului, pentru plată sau acceptare (dacă în setul de documente este și o cambie).

În esență, incasoul este un serviciu bancar de transmitere pe canal bancar, a documentelor privind livrarea mărfurilor de la exportator la importator și a banilor în sens invers. Spre deosebire de acreditiv, în cazul incasoului nu avem de-a face cu o plată garantată. Controlul asupra mărfurilor rămâne în sarcina exportatorului până în momentul în care este încasată plata sau acceptată cambia însoțitoare. Dacă mărfurile au fost livrate și nu au fost achitate, acest lucru implică costuri determinate fie de readucerea mărfii în țară, fie de depozitarea acestora, până în momentul în care este efectuată

² Notă : Navlu - chirie plătită pentru folosirea unui vas de transport maritim; costul transportului pe apă al persoanelor sau al mărfurilor.

plata (sau marfa este redirijată și vândută unui alt cumpărător).

Unele firme nu dețin suficientă valută pentru a putea asigura plata importatorilor de mărfuri și servicii. În acest caz pot opta pentru comerțul în compensație sau barter, oferind pentru plata importului, în loc de bani, produse de pe piața internă. Aceasta este o formă de comerț care s-a extins în ultimii ani, deși este mai complicat decât apare la prima vedere. Mărfurile oferite în schimb, adesea, nu sunt necesare partenerului de afaceri, care, la rândul lui, le va livra unui terț, care într-adevăr are nevoie de marfa respectivă și care îl va plăti în numerar. Operațiunile se

por desfășura printr-un șir de intermediari până la găsirea unui client interesat în marfa respectivă. În fiecare etapă părțile trebuie să se asigure că dreptul asupra mărfii este corect transmis, iar mărfurile sunt încărcate sau depozitate corespunzător. Aceste tranzacții sunt, deseori, realizate de firme specializate.

În concluzie menționăm, că relațiile internaționale valutare-financiare sunt foarte complexe și implică un efort mare din partea departamentului de management financiar al întreprinderii, necesitând cunoștințe profunde din partea specialiștilor care sunt implicați în relațiile de import-export de mărfuri ale întreprinderii.

BIBLIOGRAFIE

1. Băncile și operațiunile bancare. Fundamentele profesiunii bancare. Institutul Bancar Român. Coordonator curs prof. dr. Lucian C. Ionescu. Editura Economică, 1996, București. 528 p. ISBN: 973-9798-54-6.
2. Paul Bran, Relații financiare și monetare internaționale. Editura „Tipografia Centrală”, Chișinău, 1996, 304 p. ISBN 5-85886-076-1.
3. Paul Halpern, J. Fred Weston. Eugene F. Brigham. Finanțe manageriale. Modelul canadian. Canadian managerial finance. Fourth edition, 1994, 948 p. ISBN: 0-03-922909-2. -Traducere „Editura Economică, București, 1998, pentru versiunea românească. ISBN: 973-590-043-2.
4. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент. М.: Финансы и статистика, 2000, 768 с. ISBN 5-279-01907-0.
5. <https://www.scrigroup.com/afaceri/economie/POLITICA-VALUTARA-SI-A-CURSU-LU44878.php>

Prezentat: 12 mai 2022

E-mail: tatmanole@yahoo.com